Riina Liikanen

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HE 145/2025 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI HUOLTOVARMUUDEN TURVAAMISESTA JA HUOLTOVARMUUSKESKUKSESTA SEKÄ TURVAVARASTOLAIN MUUTTAMISESTA

Vesilaitosyhdistys kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä laiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta. Tuomme esiin seuraavat vesihuollon ja vesihuoltopoolin toiminnan kannalta merkittävät näkökohdat.

1 § – Huoltovarmuuden määrittelyä on tarkennettu onnistuneesti kattamaan myös toimita häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikana

Pidämme tärkeänä ja hyvänä esityksen 1 §:ssä tehtyä tarkennusta huoltovarmuuden määrittelyyn, joka sisällyttää huoltovarmuuteen vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisen lisäksi myös toiminnan niiden aikana. Tämä tukee ja mahdollistaa säädösperusteisesti sitä käytännön toimintaa, jota esimerkiksi vesihuoltopoolissa tehtiin koronapandemian aikana. On kuitenkin hyvä huomata, että poolien resursseja ei ole tällä hetkellä mitoitettu vakavissa häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa mahdollisesti tarvittavan toiminnan mukaan.

2 § - Huoltovarmuusneuvoston pitää edustaa kattavasti kaikkia kriittisen infrastruktuurin toimialoja

Esityksen mukaan Huoltovarmuusneuvoston tehtävänä on toimia viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyöelimenä huoltovarmuusasioissa. Kokonaisvaltaisen tehtävän tarkoituksenmukainen hoitaminen edellyttää nähdäksemme, että Huoltovarmuusneuvoston kokoonpanon tulee edustaa kattavasti kaikkia CER-direktiivin määrittelemiä kriittisen infrastruktuurin toimialoja. Tämä tulisi varmistaa lainsäädännössä.

3 § - Esitys tukee tarpeelliseksi koettua poolitoimintaa

Esitys tukee merkitykselliseksi ja tarpeelliseksi koetun poolitoiminnan jatkuvuutta varmistaen rahoitusta sekä poolien tehtävää oman toimialansa huoltovarmuuden edistäjänä. Poolien tehtäväksi määritellään huoltovarmuuden, varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan edistäminen oman toimialansa viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen verkostossa työ- ja elinkeinoministeriön ja Huoltovarmuuskeskuksen tulossopimuksessa sovittujen painopisteiden mukaisesti. On tärkeää, että poolien työ keskittyy toimialakohtaisiin tarpeisiin, joista poolien verkostoilla on paras tuntemus. Pykälän perusteluissa tätä kuvataan hyvin: Poolien tehtävänä on yhdessä alan huoltovarmuuskriittisten yritysten kanssa seurata, selvittää, suunnitella ja valmistella toimenpiteitä omien alojensa huoltovarmuuden kehittämiseksi. Perusteluissa myös nostetaan esiin poolien rooli poikkeusoloissa tuotantokapasiteetin ja tuotantoedellytysten riittävyyden sekä suorituskykyyn vaikuttavien tekijöiden kehityksen seurannassa ja perusteiden tuottamisessa viranomaisten päätöksentekoa varten.

Pidämme hyvänä, että esitys toteaa poolien Huoltovarmuuskeskusta tukevan roolin huoltovarmuuden tilannekuvan tuottamisessa. Tällä hetkellä ja koronapandemiasta alkaen vesihuollon huoltovarmuuden tilannekuvaa on laadittu vesihuoltopoolin koordinoimana laajassa yhteistyössä toimialan ministeriöiden, viranomaisten, Huoltovarmuuskeskuksen ja vesihuoltolaitosten sekä tarvittaessa vesihuollon kriittisten palveluntarjoajien kanssa.

5 § - Huoltovarmuuskeskuksen tilannekuvatyö on sovitettava yhteen ELY-keskuksen jatkossa tuottaman vesihuollon tilannekuvan kanssa

Huoltovarmuuskeskuksen yhdeksi tehtäväksi nimetään säännöllisen huoltovarmuuden tilannekuvan ylläpitäminen. Vesihuoltolain uudistuksessa ollaan säätämässä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (ELY-keskus) velvollisuus ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoitus tilannekuvan muuttumisesta tiedoksi maa- ja metsätalousministeriölle ja valtioneuvoston tilannekeskukselle. Tilannekuvan muodostamiseksi ELY-keskuksen (vuoden 2026 alusta Elinvoimakeskus) tulisi tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa. Vesihuollon tilannekuvan tuottamisen velvoitteiden tarkentuessa Huoltovarmuuskeskukselle ja ELY-keskukselle, on varmistettava, että tietoja kerätään jatkossakin tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti siten, että vesihuoltolaitoksia ei rasiteta päällekkäisillä yhteydenotoilla, vaan tieto kerätään yhdessä sovituin menettelyin ja kyseisten viranomaisten sekä vesihuoltopoolin roolit sovitaan ja niiden välisen tiedonvaihdon jouhevuus varmistetaan.

22-23 § - Tiedonsaanti tilannekuvasta on tärkeää huoltovarmuuskriittisille yrityksille

Huoltovarmuuskriittisillä yrityksillä on merkittävä rooli huoltovarmuuden tilannekuvan tuottamisessa tiedon antajina ja toisaalta tilannekuva on tärkeä elinkeinoelämän toimijoille niiden oman huoltovarmuustyön ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Tilannekuvatiedon saanti motivoi toimijoita lainsäädännön vaatimusta paremmin myös toimittamaan tilannekuvaan tarvittavia tietoja. Onkin tärkeää, että Huoltovarmuuskeskuksen tilannekuvatuotteet palvelevat 23 §:ssä esitetyn lisäksi laajasti huoltovarmuuskriittisiksi määriteltyjä toimijoita ja mahdollisuuksien mukaan myös laajemmin yhteiskuntaa.

5 ja 7 luku – Varmuusvarastointia ja tuotanto- ja suorituskykyvarauksia ja tukia tarvitaan kansallisesti riittävän vesihuollon varautumisen varmistamiseksi

Yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömän vesihuoltopalvelun järjestäminen vakavissa häiriöissä tai poikkeusoloissa voi edellyttää sellaista materiaalista ja muuta varautumista, joka ei ole yksittäisen vesihuoltolaitoksen palvelun jatkuvuuden varmistamisen näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi yksittäisen vesihuoltolaitoksen toiminnassa hyvin epätodennäköisiin, mutta vaikutuksiltaan merkittäviin häiriöihin varautumisen kustannusten kattaminen täysimääräisesti vesihuoltolaitoksen asiakkailta perittävin maksuin ei ole perusteltua ja kohtuullista.

On tärkeää, että Huoltovarmuuskeskuksella on käytössään materiaalisen varautumisen keinoja, varmuusvarastointia ja tuotanto- ja suorituskykyvarauksia, kansallisen varautumisen tuottamiseen. Huoltovarmuuden tavoitepäätöksen mukaiseen toimintaan pääseminen voi edellyttää vesihuollossa myös muuta kuin materiaalista varautumista, esimerkiksi investointeja palvelun jatkuvuutta turvaaviin varajärjestelyihin. Pidämme vesihuollon jatkuvuuden varmistamisen kannalta tärkeänä, että Huoltovarmuuskeskuksella on pykälän 18 § mukaisesti mahdollisuus myöntää Huoltovarmuusrahastosta tukea taloudelliseen tai muuhun toimintaan. Vesihuollon varautumisen rahoittaminen täyttää pääsääntöisesti esitetyt tuen myöntämisen edellytykset. Kansallisella materiaalisella varautumisella ja varautumisen tukemisella voidaan varmistaa merkittävästi vesihuollon jatkuvuutta epätodennäköisissä, mutta vaikutuksiltaan merkittävissä häiriötilanteissa.